

თანამედროვე საზოგადოების ტრანსფორმაცია

გიორგი ბერიკაშვილი
სტუ დოქტორანტი
liaberika@yahoo.com

რეზიუმე

განხილულია კანონის სოციალურ ეფექტურობაზე თანამედროვე სოციალური ცვლილებების გავლენა. დღეს მკვეთრად იცვლება სოციალური ღირებულებები და ინსტიტუტები, ამიტომაც ეს უნდა ასახავდეს კანონის უზენაესობას.

თანამედროვე სოციალური სტრუქტურას ახასიათებს სოციალური ორგანიზაციის სირთულის უპრეცედენტო ზრდა, კულტურული და გაცვლითი კავშირების გამყარება, კულტურული მრავალფეროვნების ზრდა, მასობრივი ინდუსტრიული საზოგადოების ეპოქისთვის დამახასიათებელი სტანდარტებისა და მათი შესაბამისი პიროვნების ფორმირება, რომელიც ცდილობს საკუთარი შემოქმედებითი პოტენციალის გათვითცნობიერებას. ავტორი ამავედროულად აღნიშნავს, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ადამიანი ხშირად იქცევა ხოლმე სოციალური კონფლიქტების მოგვარების მასობრივ ინსტრუმენტად.

ამჟამინდელ პირობებში, სოციალურმა სტრუქტურამ ასევე განიცადა მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია, მაგრამ განვითარებული სოციალური რეალობა ძალზე წინააღმდეგობრივია. ერთი მხრივ, იზრდება ეკონომიკური ეფექტურობა და ფართოვდება ყველაზე მაღალანაზღაურებადი და პრივილეგირებული ფენა, ხოლო მეორე მხრივ, არაპრივილეგირებული უმრავლესობისთვის ნარჩუნდება ეკონომიკური სტაგნაცია და უარესდება სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

საკვანძო სიტყვები: კანონის ტრანსფორმაცია, გლობალიზაცია, სოციალური ეფექტურობა.

ძირითადი ტექსტი

თანამედროვე მსოფლიოში, სოციალური ეფექტურობის კონცეფციის კანონი იძენს ახალ აზრს, ახალ ასპექტებს. მე-20-ე საუკუნის ბოლოს - XXI საუკუნის დასაწყისში სოციალურ ცხოვრებაში განხორციელებულ, ძირეულ ცვლილებებს შეუძლებელია გავლენა არ მოეხდინა პიროვნებისა და საზოგადოების, პიროვნებისა და სახელმწიფოს ურთიერთქმედებაზე, სოციალურ ჯგუფებსა და სოციალური სტრუქტურის ურთიერთობაზე. XX საუკუნის კაცობრიობის სოციალური ცხოვრების თვალსაზრისით, აღმოჩენილია მთელი რიგი ღრმა წინააღმდეგობები და პარადოქსები. ამ წინააღმდეგობების მთავარი ღერძი იყო ურთიერთობა “ადამიანი - საზოგადოება”. სწორედ, ამ სივრცეში XX საუკუნეში მკვეთრად გაიზარდა საზოგადოებისა და მისი ინსტიტუტების თავისებური “შემობრუნება” ადამიანის წინააღმდეგ. ამ ყველაფერმა, ბუნებრივია, მთლიანობაში გავლენა იქონია, როგორც საზოგადოებრივი ცხოვრების მარეგულირებელ სამართალზე, მის ნორმებზე და სოციალური ინსტიტუტების ეფექტურობაზე.

თანამედროვე სოციალური სტრუქტურა გამოირჩევა სოციალური ორგანიზაციის უპრეცედენტო სირთულით, კულტურული კავშირების გამყარებით და ურთიერთგაცვლით, კულტურული მრავალფეროვნების ზრდით, მასობრივი ინდუსტრიული საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი სტანდარტიზაციის ზეგავლენით დომინირებული პიროვნებით, რომელსაც გააჩნია საკუთარი შემოქმედებითი პოტენციალის კრიტიკულად გააზრების სურვილი. ამავდროულად თანამედროვე საზოგადოებაში ადამიანები ერთიანდებიან ამა თუ იმ სოციალურ დაჯგუფებებში და ხშირად თამაშობენ სოციალური კონფლიქტების მოგვარებისთვის აუცილებელი ინსტრუმენტის როლს.

თანამედროვე ლიტერატურაში აღინიშნება, რომ თანამედროვე სამყაროში დაიწყო საზოგადოების სოციალურ ურთიერთობებსა და სტრუქტურებზე კანონის ფორმალურ-მექანიკური ხასიათის ზეგავლენა, ანუ კანონის მნიშვნელობა იწყებს

ენ. ფორმალურ მარეგულირებელ მექანიზმამდე „შემცირე-

ბას“. სხვა სიტყვებით, იგი გარდაიქმნება მანქანად, რომელიც აჩერებს ადამიანური ქცევის მრავალფეროვანი მასალიდან „ერთგვაროვანი“ ფორმების მოქმედებას. კანონი გარდაიქმნება „ლეგალიზმად“ (კანონის სწორხაზოვანი აღსრულება) და ემსგავსება თავისებურ ტექნიკურ და სამართლებრივ კონსტრუქციულ დადგენილებას, რომელიც ძირითადად მიმართულია ბიზნეს-ამოცანის ადეკვატური შესრულებისაკენ ფორმალური თვალსაზრისით. ამგვარ პირობებში თვით კანონის ეფექტიანობა ეჭვქვეშ აყენებს „საზოგადოებას“, საზოგადოებრივ ცნობიერებასა და ცხოვრებაზე მის ზეგავლენას. ეს ზეგავლენა არის არა სოციალური, არამედ ფორმალური, პოლიტიკური, სახელმწიფო, მაგრამ ხშირად მოწყვეტილი სოციალურ ტრადიციებსა და ეროვნულ მენტალიტეტს, ადამიანის არსებობის სოციალურ კომფორტს, შემოქმედებას, თვითრეალიზაციას.

დღევანდელ პირობებში, სოციალურმა სტრუქტურამ ასევე განიცადა მნიშვნელოვანი ტრანსფორმაცია, სოციალურ ურთიერთობებად. განვითარებული სოციალური რეალობა ძალზე ნინაალმდეგობრივია. ერთი მხრივ, იზრდება ეკონომიკური ეფექტურობა და ყველაზე მაღალანაზღაურებადი და პრივილეგირებული ფენის გაფართოება, მეორე მხრივ, არსებობს ეკონომიკური სტაგნაცია არაპრივილეგირებული უმრავლესობისთვის და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება.

საზოგადოებაში, ე.წ. „გაუცხოება“ შეიძლება ჩაითვალოს თანამედროვე საზოგადოებრივი ცნობიერების სერიოზულ ფსიქოლოგიურ პრობლემად, რაც გავლენას ახდენს სოციალური მარეგულირებლის ეფექტურობაზე. ე.ფრომი წერდა ამ შემთხვევაზე: „გაუცხოების ეს სული არსად არ ყოფილა ისე სრულად გამოვლენილი, როგორც ადამიანის საკუთარ თავთან მიმართებაში. ადამიანი ყიდის არა მარტო საქონელს, არა მხოლოდ მისი შრომის პროდუქტებს, არამედ თვითონაც, კაცი გრძნობს თავს საქონლად. მუშა ყიდის თავის ფიზიკურ ძალას; მეწარმე, ექიმი, ცოდნის თანამშრომელი ყიდის თავიანთ „პიროვნებას“. ამ „პიროვნებას“ უნდა ჰქონდეს პროდუქტის ყველა თვისება;

თუ მათ გაყიდვა სურთ, ეს საკმაოდ მიმზიდველი უნდა იყოს და, გარდა ამისა, მისი მფლობელი უნდა აკმაყოფილებდეს რიგ სხვა მნიშვნელოვან მოთხოვნებს; მაგალითად, ის უნდა იყოს ენერგიული, აქტიური და ა.შ. - ბაზრის მდგომარეობის შესაბამისად. და - როგორც ნებისმიერ სხვა პროდუქტზე - ბაზარი განსაზღვრავს ადამიანის გარკვეული პირადი თვისებების ფასსა და ღირებულებას და განსაზღვრავს მათ არსებობასაც კი. თუ თვისებები, რომლის შემოთავაზებაც შეუძლია ადამიანს, მოთხოვნადი არ არის, მაშინ მას საერთოდ არ აქვს თვისებები; ანალოგიურად, საქონელი, რომლის გაყიდვა შეუძლებელია, არაფერი ღირს, თუმცა მას აქვს გამოსაყენებელი მნიშვნელობა. ამრიგად, თავდაჯერებულობა, „თვითშეფასება“ იქცევა მხოლოდ იმის ასახვაში, თუ რას ფიქრობენ სხვები ამ ადამიანზე “.

რიგი მეცნიერები, ასევე ხაზს უსვამენ მე -20 საუკუნის საზოგადოების მთლიან "მასობრივ ხასიათს". ჯოზეფ შუმპეტერი აღნიშნავს, რომ სოციალური წარმოების ელემენტების ზრდა, ძველი ადგილობრივი-პატრიარქალური საზღვრების განადგურება, საყოველთაო სოციალური მობილობა, კომუნიკაციისა და კულტურის მთლიანი განონასწორებული გავლენა იწვევს ახალი სოციალური ფენომენის განვითარებას. ის ამ ფენომენს "მასობრივ ხასიათს" უწოდებს და აქებს მისი გავლენის გაძლიერებას საზოგადოების და ადამიანის ცხოვრების ყველა პროცესზე. ერთი მხრივ, ამ კავშირებმა გარკვეულწილად გაათავისუფლა ადამიანი ადგილობრივი პატრიარქალური იზოლაციისგან, გააფართოვა მისი ცხოვრების ჰორიზონტები. ეჭვგარეშეა, რომ ადამიანთა მასის ინტერესებთან და ღირებულებებთან კავშირის განცდა მას სოციალური სტაბილურობისა და უსაფრთხოების განცდას აძლევდა. მაგრამ, მეორე მხრივ, ძველი სოციალურ-პატრიარქალური კავშირების განყვეტამ იმ პირობებში, როდესაც მასებმა შეიძინა ძალზე ფართო, ამორფული ხასიათი, როდესაც ამ მასების ზოგადი ინტერესები ძალიან გაურკვეველი და არასტაბილურია, გამოიწვია ის ფაქტი, რომ კონკრეტული ადამიანი გრძნობს, რომ დარჩა თავისთვის, მარტო, ზედმეტი, დაკარგული. ამ ყველაფერმა არ შეიძლება

კვალი არ დატოვოს კანონის სოციალური ეფექტურობის გაზომვასა და გაზრდაზე.

მრავალი მეცნიერი, ასახელებს თანამედროვე სოციალურ-კულტურულ მდგომარეობას, როგორც “კულტურული კოროზია”, ანუ “ღირებულებითი ორიენტაციის, სოციალური ადეკვატურობისა და კულტურული კომპეტენციის” სისტემური ხასიათის დაკარგვას, რაც განაპირობებს მასობრივი კულტურის ბუნების შეცვლას, რომელიც ფუნქციონირებს როგორც ადაპტაციის სისტემა, როგორც სოციალიზაციის მექანიზმი, მათ შორის იურიდიული სოციალიზაცია. თანამედროვე, დინამიურად განვითარებად საზოგადოებაში, სოციალური ფენის მნიშვნელოვანი დონისა და თვითდასახლების ტრადიციული მეთოდებით, რომლებიც დაიკარგა ან არაეფექტური გახდა, მასობრივი კულტურა ხდება სოციალიზაციის მექანიზმი და იწყებს ღირებულებაზე ორიენტირებული ფუნქციების შესრულებას, კერძოდ სოციალურად გამოხატული მოხმარების გზით.

თანამედროვე პირობებში სამართლის სოციალური ეფექტურობის შესწავლისას უნდა გავითვალისწინოთ კანონის წყაროების სისტემის მნიშვნელოვანი გარდაქმნა. სხვადასხვა სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში, მიუხედავად იმისა, რომ კანონი და სხვა რეგულაციები კვლავ ასრულებენ მთავარ როლს სოციალური ურთიერთობების სოციალურ რეგულირებაში, მათი ფუნქციონირების მექანიზმი სერიოზულ ცვლილებებს განიცდის.

ამდენად, სამართლებრივი მეთოდოლოგიის დოქტრინა გათავისუფლებულ უნდა იქნას არსებულ საკანონმდებლო ხელისუფლებაზე ორიენტაციისგან და კონცენტრირდეს სამართლებრივ კომუნიკაციებზე, როგორც სამართლის პრინციპულად ახლებურ წყაროებზე. „ერთგანზომილებიანი, გამარტივებული, „ტექნიკური“ კანონი, რომელიც გამოსადეგია მხოლოდ ვიწრო პრაგმატული ამოცანების გადასაწყვეტად, უნდა ეძღვნებოდეს ადამიანის უფლებათა დაცვას ადამიანებს შორის თავისუფალი და სამართლიანი ურთიერთობისთვის.

ადამიანის სოციალური და პიროვნული განვითარების პროცესების შესწავლა-ეს ყველაფერი ახალ ამოცანებს აყენებს კანონის წინაშე, როგორც სოციალური მარეგულირებლის, სოციალური განათლების, სოციალური პროპაგანდის, საჭიროებების, კულტურის ფორმირებისა და სუბიექტური უფლებების დაცვის კულტურის სფეროში.

ამრიგად, საზოგადოებრივი ცხოვრების კარდინალური გარდაქმნები, გლობალიზაციისა და მოდერნიზაციის პროცესები, რიგი სოციალური ინსტიტუტების კრიზისი დღის წესრიგში აყენებს კანონის სოციალური ეფექტურობის მნიშვნელობისა და შინაარსის ახლებურად გააზრების საკითხს. საქართველოს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე მდგარი ახალი ამოცანები, სოციალური იდეოლოგიების მრავალფეროვნება, მათ შორის უცხოური წარმოშობის და შემოთავაზებული სოციალური ფასეულობების კონკურენცია ამ პრობლემას განსაკუთრებით მწვავედ აქცევს.

ეჭვგარეშეა, რომ სახელმწიფომ თავის თავზე უნდა აიღოს საზოგადოებაში ფსიქოლოგიური კლიმატის ფორმირება, მუდმივად უნდა იმუშაოს საზოგადოებაში „პრეტენზიების კულტურის“ დანერგვაზე, ამ სიტყვების პროცედურული მნიშვნელობით. ის ფაქტი, რომ ადამიანები ზედმეტად ბევრს მოელიან სახელმწიფოსგან, აყვანილი ყავთ რა საკუთარი პრეტენზიები „აბსოლუტამდე“, უარყოფითად მოქმედებს სამართლის, მისი დარგების, იდენტურობის ინსტიტუციების, პიროვნების ღირებულებათა სისტემის ფორმირების, კოგნიტური მექანიზმების სოციალურ ეფექტიანობის მდგომარეობასა და განვითარების დინამიკაზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის, რაც შეიძლება განესაზღვროთ, როგორც ადამიანის საქმიანობა სოციალიზაციის პროცესში, დღეს სოციალურ-ფსიქოლოგიური ცოდნის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს.

ამავე დროს აუცილებელია არა მხოლოდ აქტუალური საკითხების გამოკვლევა, არამედ სახელმწიფო პრაქტიკაში მათი პრაქტიკული თვალსაზრისით განხილვაც. ბუნებრივია, ეს უნდა ხდებოდეს სოციალური ეფექტიანობის, სოციალური ღირებუ-

ლებებისა და სამართლის სოციალური დანიშნულების შესწავლის პროცესის პარალელურად.

თანამედროვე საზოგადოების მასობრივი ცნობიერების ღირებულებითი სტრუქტურის არსებითი მახასიათებელია ის, რომ იგი იყენებს სამომხმარებლო საზოგადოების დომინანტურ მნიშვნელობას და სიცოცხლის შენარჩუნების პრაგმატულ დამოკიდებულებებს. ეს ტენდენცია გამოიკვეთა ტერმინალური ღირებულებების (პირადი უსაფრთხოება, ჯანმრთელობა, ოჯახი და ბავშვები, კომფორტული ცხოვრება და ა.შ.) პრიორიტეტში, ვიდრე ინსტრუმენტულურში (პროფესიონალიზმი, განათლება, ზნეობა, ეთნიკური ტოლერანტობა და ა.შ.).

REFERENCES:

1. Fromm E. Escape from freedom. London, 2014
2. Flier A. Sociocultural forecast for the XXI century // Flier A. Culturology for cultural studies. NY, 2018.
3. M.Gilbert A History of the Twentieth Century, London, 1997.

TRANSFORMATION OF MODERN SOCIETY

Georgi Berikashvili,

PhD Student of GTU

liaberika@yahoo.com

RESUME

The article is devoted to the issues of the influence of modern social changes on the social effectiveness of the law. Social values and institutions are changing dramatically, and this must find expression in the rule of law. According to the author, modern social structure is characterized by an unprecedented increase in the complexity of the social organization, the strengthening of cultural and exchange ties, increasing cultural diversity, the formation of standards typical of the era of mass industrial society, and their corresponding personality, trying to realize their creative potential. At the same time, the author notes that in modern society, people often become a mass tool for resolving social conflicts.

According to the author, in modern conditions, the social structure has also undergone significant transformations, but the existing social reality is very contradictory. On the one hand, economic efficiency is increasing and the most highly-paid and privileged strata are expanding. On the other hand, for the majority of the population, economic stagnation persists and the socio-economic situation is deteriorating.

Key words: transformation, globalization, social effectiveness of the law.